

Наша Слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 43 (1246) 28 КАСТРЫЧНІКА 2015 г.

2 лістапада - Дзяды

27 кастрычніка - Дзень памяці Вітаўта Вялікага

Вітаўт-Аляксандр Кейстутавіч (~1350 - 27 кастрычніка 1430) - князь гарадзенскі (1370-1382), князь луцкі (1370-1382), вялікі князь літоўскі (1392-1430). Абвешчаны кароль гусітаў. Сын Кейстута, пляменнік Альгерда і стрыечны брат Ягайлы.

Адзін з найбольш вядомых кіраўнікоў Вялікага Княства Літоўскага, яшчэ пры жыцці прызваны Вялікім.

Вітаўт праводзіў палітыку цэнтралізацыі дзяржавы і ўмацавання вялікакняскай улады. Вёў актыўную знешнюю палітыку. За часы Вітаўта ВКЛ працягвала падтрымліваць Цвярское і Рязанскае вялікія княствы супраць Масквы. У 1395 уключыў у склад ВКЛ Смаленскае княства.

Вітаўт і Ягайла былі арганізатарамі разгрому нямецкіх рыцараў Тэўтонскага ордэна ў Грунвальдскай бітве 1410 годзе. Роля Вітаўта, пры-

значанага Ягайлам галоўнакамандуючым, у гэтай знакамітай бітве вялізарная. Пры Вітаўце ВКЛ дасягнула найбольшай магутнасці і памераў: ад пскоў-

скай мяжы да Чорнага мора і ад Акі і Курска да Галіцыі. Заснаваў шэраг гарадоў у Прычарнамор'і.

Вікіпедыя.

Уганаруем старадаўнюю беларускую мову памятным знакам!

Беларускі патрыёт сп. М.Ярмашэвіч з Берасця на старонках "Народнай Волі" выступіў з прапановай усталяваць у Менску памятны знак у гонар дзяржаўнай беларускай мовы. Яго ініцыятыву падтрымаў сакратарыят ТБМ. Была сфармавана ініцыятыўная група па стварэнні аргкамітэта па гэтым пытанні на чале з старшынём ТБМ Алегам Трусавым.

Зараз сакратарыят ТБМ прапануе далучыцца да дзейнасці аргкамітэта беларускім пісьменнікам, навукоўцам, архітэктарам, скульптарам, мастакам, дызайнерам і бізнесоўцам.

Аргкамітэт напачатку павінен будзе зрабіць наступную працу:

- 1) Распрацаваць канцэпцыю помніка і зрабіць яго макет;
- 2) Вызначыць месца ў г. Менску для яго ўсталявання і ўзгадніць з органамі ўлады.
- 3) Складзіць каштарыс і сабраць неабходныя сродкі для пабудовы гэтага мемарыяльнага знака.

Мы запрашаем неабякавых грамадзян Беларусі далучыцца да працы аргкамітэта і дасылаць свае прапановы на адрас: г. Мінск, 220034, п/с № 41, ТБМ. Эл. адрас: siadziba@gmail.com.

Сакратарыят ТБМ.

3 лістапада 2015 г.

адбудзецца прэзентацыя зборніка

Уладзімір Высоцкі. ПРА ЖЫЦЦЁ, ПРА ВОЛЮ, ПРА СЯБЕ...

Зборнік утрымлівае арыгіналы і пераклады на беларускую мову 45 твораў Уладзіміра Высоцкага, найярчэйшага савецкага (ці, лепш бы сказаць, несавецкага) паэта, спевака, актора, у драматычным і трагічным лёсе (і адпаведна ў творчасці) якога ярка і выразна адлюстравана адна з найбольш складаных эпох гісторыі Расіі і СССР, а таксама роздум перакладчыка аб жыцці і творчасці Высоцкага.

Пераклады твораў Высоцкага і прысвечаныя яму вершаў Б. Акуджавы і А. Гарадніцкага зрабіў **Міхась Булавацкі**.

Пачатак а 17-й гадзіне ў сядзібе ТБМ
(вул. Румянцава, 13, г. Менск).

Для даведак: bulavacki@gmail.com +375 444 779 222 (V)

130 гадоў з дня нараджэння Альбрэхта Вільгельма Антонія Радзівіла

Альбрэхт РАДЗІВІЛ (Альбрэхт Вільгельм Антоні Радзівіл; 30.10.1885, Берлін - 18.12.1935), герб "Трубы", 16-ы Ардынат на Нясвіжы, палітычны дзеяч. Сын Юрыя Фрыдэрыка Радзівіла (1860-1914), ардыната нясвіжскага і клецкага. У 1906 г. скончыў Пажаскі корпус у Пецярбургу. У 1914 г. атрымаў ва ўласнасць Нясвіжскую і Клецкую ардынацыі. Яго малодшы брат Леан Уладзіслаў Радзівіл у 1935-1939 гг. быў апошнім ардынатам нясвіжскім і клецкім.

Фінансаваў стварэнне польскіх вайсковых частак расійскай арміі, у 1917 г. - 1-ы польскі корпус Юзафа Доўбар-Мусніцкага. Пасля абвешчэння Беларускай Народнай Рэспублікі ездзіў у (траўні ?) 1918 г. разам з Раманам Скірмунтам у Берлін і Швейцарыю забяспечыць ёй падтрымку.

У лютым-кастрычніку 1919 г. падхрунжы 12-га палка польскіх уланаў.

У міжваеннай Польшчы стаў адным з лідараў "віленскіх кансерватараў" - манархічна-кансерватыўнай групы, якая складалася з ліку землеўладальнікаў Заходняй Беларусі. З 1922 г. фінансаваў віленскую газету "Slowo" ("Слова"), дзе ў тым ліку публікаваліся матэрыялы па гісторыі і сучасным стане Нясвіжа. Стаў віцэ-прэзідэнтам Саюза абаронцаў "Крэсаў

усходніх".

Альбрэхт Радзівіл памёр у Варшаве, пахаваны ў Нясвіжы.

Пакінуў дачку Эльжбету Марыю.

Вікіпедыя.

90 гадоў з дня нараджэння Льва Мірачыцкага

Леў Паўлавіч МІРАЧЫЦКІ (25 кастрычніка 1925, в. Баяры Наваградскага павета, цяпер Карэліцкі раён - 2002) -

беларускі гісторык-славіст, літаратар. Кандыдат гістарычных навук (1972).

Скончыў БДУ (1956). З 1956 навуковы супрацоўнік Дома-музея А. Міцкевіча ў Наваградку, з 1958 старшы навуковы супрацоўнік і вучоны сакратар Літаратурнага музея Якуба Коласа АН Беларусі. З 1963 старшы рэфэрэнт Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі. З 1970 у Інстытуце гісторыі Нацыянальнай АН Беларусі. Далейшае культурнае сувязі Беларусі з Чэхіяй, Югаславіяй, Польшчай, Балгарыяй, Венгрыяй, Румыніяй, Германіяй, Францыяй і

Фінляндыяй, жыццё і творчасць беларускіх і замежных дзеячаў культуры (М. Багдановіча, М. Гарэцкага, Л. Геніюш, Я. Коласа, А. Міцкевіча, У. Сыракомлі, А. Марачкіна, Е. Ладзі, К. Пліцкі, Я. Матэікі і інш.), нацыянальна-вызвольны рух на Беларусі.

Актыўны сябар ТБМ на працягу многіх гадоў.

Творы:

Сцежкамі вялікага паэта. Мн., 1957;

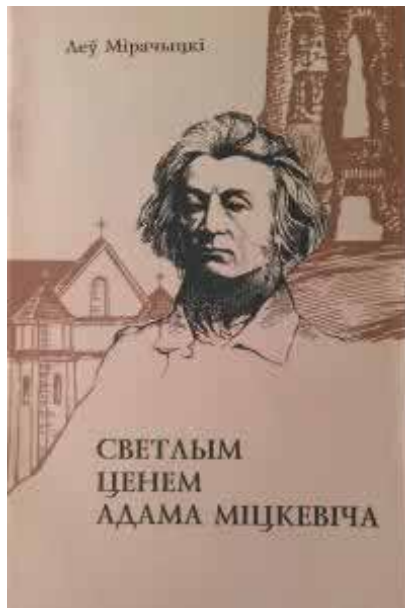
З незабыўных дарог. Мн., 1961;

Белорусско-чехословацкія культурныя і навуковыя сувязі. Мн., 1981;

Беларуска-югаслаўскія культурныя і навуковыя сувязі. Мн., 1992;

Светлым ценем Адама Міцкевіча: Эміграцыя з Наваградчыны. Мн., 1994.

Вікіпедыя.

СВЕТЛЫМ
ЦЕНЕМ
АДАМА МІЦКЕВІЧА

ISSN 2073-7033

9 772073 703003

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумары.)

**- Якую ролю адыгралі
выкладчыкі ў далейшым ста-
наўленні Вас як філалага, лін-
гвіста?**

- Пра ўсіх выкладчыкаў застаўся харошы ўспамін. Яны былі розныя. Адны клапаціліся, каб студэнты добра засвоілі праграмы курсаў, другія, акрамя гэтага, імкнуліся выхаваць грамадзянскую пазіцыю, патрыятычныя пачуцці. Двух выкладчыкаў, якіх я ўжо згадаў, лічу сваімі найлепшымі настаўнікамі. Абодва яны сталі прафесарамі. Аляксей Міхайлавіч Пяткевіч - выключна інтэлігентны, тактоўны і патрабавальны. Таленавіты аратар, ён лекцыі чытаў, усё роўна як укладваў мазаіку: няспешна, слоўка да слоўка, ніводнай лішняй фразы, усё на сваім месцы, прыгожа. Ён вельмі тонка разбіраўся ў псіхалогіі літаратурных герояў. Прычым, чытаў заўсёды без паперкі, нават вершы-прыклады ці фрагменты прозы дэкламаваў па памяці. Студэнты ніколі не прпусілі яго заняткаў і стараліся даслоўна заканспектаваць лекцыю. Иван Якаўлевіч Лепешаў лекцыі чытаў вельмі дакладна, канкрэтна і даступна. Падкупляла яго дэмакратычнасць, з хлопцамі здароўкаўся за руку, на перапынках падбухторваў схадзіць у курылку і заадно пагаварыць пра навуку, хоць да кожнага студэнта ён звяртаўся толькі на "вы". Недалюбліваў савецкую сістэму, таемна даваў некаторым студэнтам пачытаць забароненую літаратуру. Памятаю, даў мне на адну ноч перапісаць надрукаваную на машынцы ананімную на той час паэму "Сказ пра Лысую гару". Сам захоплены лінгвістыкай, Иван Якаўлевіч быў здольны заразіць гэтым і студэнтаў. Ад яго зыходзіла магутная энергетыка і перадавалася таму, на каго ён уплываў. Тое, што лёс звязаў мяне з лінгвістычнай навукай, думаю, немалы прычынак Івана Якаўлевіча. Я ў яго пісаў дыпломную, з яго рэкамендацыі пайшоў ў фразеалогію. Светлая памяць захаваўся пра Таццяну Піліпаўну Сцяшковіч, якая ўсе гады працы ў нашай установе прывясціла вывучэнню гаворак Гарадзеншчыны. Цалкам аддадзеная навукова-педагагічнай справе, яна закінула ў маю душу зерне пашаны да народнага, дыялектнага слова, адчування яго роднасці і прыгажосці.

**- Пасля сканчэння ін-
стытута выбранай Вамі бы-
ла дарога ў навуку?**

- Не зусім так. У той час у Гарадзенскім педінстытуце яшчэ ні па адной спецыяльнасці не было аспірантуры. Мяне размеркавалі на працу ў школе. Паколькі па рэйтынгавых паказчыках я значыўся адным з першых у спісе, камісія па размеркаванні прапанавала найбольш прэстыжнае месца працы - у Гародні. Але горад мяне не прывабліваў, быў чужы, хацелася ў натуральную беларускамоўную стыхію - вёску. І я адмоўвіўся ад горада. Трошкі здзіўленая такой нечаканкай, камісія дала права

выбару любога з прапанава-
ных раёнаў, і я выбраў свой,
Гарадзенскі, раён. Раённы ад-
зел адукацыі вызначыў мне
Цідовіцкую сярэднюю школу.
І я з цікавасцю акунуўся ў на-
стаўніцкае жыццё. Праца з вуч-
нямі падабалася. Імкнуўся, каб
дзеці не цураліся мовы, на якой
размаўляюць іх бацькі, каб ад-
чулі роднасць, прыгажосць і
багацце беларускага слова. Ду-
маю, што ў некаторай ступені
мне гэта ўдавалася. Пяць маіх
вучняў закончылі Гарадзенскі
універсітэт імя Янкі Купалы па
спецыяльнасці "беларуская
філалогія". Вайцяхоўская
(Манкевіч) Алена стала канды-
датам навук, зараз яна загад-
чык аддзела ў Інстытуце мовы
і літаратуры АН РБ. Праз год
працы ў школе атрымаў пісьмо
ад дэкана філалагічнага факу-
льтэта Лаўрынайціс Елізаветы
Іосіфаўны. Яна напісала, што
Гарадзенскі педінстытут стаў
універсітэтам, і ў сувязі з гэ-
тым будучы адкрывацца аспі-
рантуры, у тым ліку і па бела-
рускай мове. На прапанову
запісацца завочна спашукаль-
нікам, каб здаць кандыдацкія
мінімумы і затым паступіць у
аспірантуру, я з задаваль-
неннем адгукнуўся. Такім чы-
нам, у школе я прапрацаваў два
гады і ў 1979 годзе стаў аспі-
рантам.

**- Вызначальным у на-
вуковым лёсе аспіранта ста-
новіцца імя навуковага кіраў-
ніка...**

- З выбарам навуковага
кіраўніка цэлая гісторыя атры-
малася. Спачатку планавалася,
што кіраўніком будзе І. Я. Ле-
пешаў. Пасля высветлілася,
што ён не мае права кіраваць,
паколькі яшчэ не з'яўляецца
доктарам навук. Тадышні за-
гадчык кафедры беларускай
мовы Валянцін Іванавіч Маро-
заў пачаў шукаць іншыя вары-
янты. Якраз у той час у нас на
фільфаку чытаў лекцыі акадэмік
АН БССР М.В. Бірыла. В.І.
Марозаў прывёў мяне да акад-
міка. Мы пагутарылі, і М.В.
Бірыла даў згоду быць кіраўні-
ком. Праз колькі часу І.Я. Ле-
пешаў даведаўся пра гэта і,
мякка кажучы, моцна расхва-
ляваўся. Ён лічыў сапраўднай
навукай толькі фразеалогію, а
антрапаніміку, г.зн. навуку пра
імяны і прозвішчы, якой зай-
маўся М. В. Бірыла, называў
пустатой, дзіцячай забаўкай. І
аддаць мяне на антрапаніміку -
гэта, на яго думку, было б не-
даравальнай памылкай, змар-
наваннем навуковай будучыні.
Далей падзеі разгортваліся на-
ступным чынам. Карыстаючы-
ся тым, што загадчык кафедры
В. І. Марозаў быў у адпачынку,
І.Я. Лепешаў вазе мяне ў Мінск
да фразеолога прафесара Фё-
дара Міхайлавіча Янкоўскага.
Прафесар выслухаў нашу про-
сьбу і сказаў: "Ну што ж, я сабе
аспірантаў не выбіраю. Калі ў
цябе ёсць такое жаданне быць
пры мне, то будзь". Такім чы-
нам, кіраўніком зацвердзілі

Ф.М. Янкоўскага, і фармулёў-
ка тэмы кандыдацкай дысер-
тацыі амаль супала з фармулёў-
кай тэмы маёй дыпломнай пра-
цы. Калі В.І. Марозаў выйшаў
з адпачынку і даведаўся пра
нашу самадзейнасць, то вельмі
разгневаўся, але ён быў чала-
век адыходлівы, добры і ў хут-
кім часе прымірыўся з тым,
што сталася.

**- Чым Вам запомні-
ліся аспіранцкія часы? Ці ат-
рымалася з галавой аकुцуца ў
вір навуковай справы?**

- Атрымалася, але не
адразу. Тады дзейнічала зака-
надаўства, што выпускнікі пе-
дагагічных спецыяльнасцяў
ВНУ, размеркаваныя на працу
ў вясковую школу, мелі браню
ад прызыву ў войска. У сувязі
з тым, што я перастаў праца-
ваць настаўнікам і займеў га-
радскую прапіску, гэтая браня
аўтаматычна страчвалася, і я на
паўтара года "загрымеў" у шэ-
рагі савецкай арміі. Трапіў у
Печы - самую суровую вучэб-
ку ў Савецкім Саюзе. Пасля
Печаў служыў танкістам у Сло-
німе, Полацку, Брэсце. Вяр-
нуўся з войска восенню 1981
года і сапраўды цалкам аддаўся
працы па тэме дысертацыі.
Вельмі многа чытаў, выпісваў,
складаў картатэку. Тэма гуча-
ла так: "Граматычная харак-
тарыстыка фразеалагізмаў су-
часнай беларускай літаратур-
най мовы". Фразеалагічнага
слоўніка літаратурнай мовы
яшчэ не было, таму ўвесь фак-
тычны матэрыял даводзілася
шукаць самому ў тэкстах мас-
тацкай, публіцыстычнай, наву-
ковай літаратуры. Прачытаў
творы больш як ста беларускіх
пісьменнікаў, склаў картатэку
больш як на шаснаццаць тысяч
картак. Такого фактычнага ма-
тэрыялу хапіла, каб напісаць
дысертацыю. Часта ездзіў у
Мінск пасядзець у бібліятэках.
Найбольш працаваў ў Ленінцы.
Там лунаў дух навукі, культ
навукі. Усе наведвальнікі былі
захопленыя клопатам навуко-
вых пошукаў. Помню Міколу
Ермаловіча, які кожны дзень
прыязджаў з Маладзечна і ся-
дзеў да апошняга званка, ад-
крываў сапраўдную гісторыю
Беларусі. Помню Міхася Яў-
невіча, які не мог і дня пра-
жыць, каб не забегчы хоць на
пятнаццаць хвілін, хоць пад
самы канец рабочага дня і па-
сядзець за сталом у чытальнай
зале. А колькі маладых вучо-
ных, аспірантаў шукалі, чыталі,
выпісвалі, у часе перакураў
дзяліліся ўражаннямі ад знахо-
дак, дыскатувалі, спрачаліся.
Паветрые навукі зараджала
ўсю істоту. Я нават адчуваў пах
навукі. На поўным сур'ёзе ка-
жу: для мяне навука пахла, ме-
ла нейкі спецыфічны, невытлу-
мачальны пах. Гэта абуджала
жаданне працаваць, знаходзіць
адказы на пастаўленыя пытан-
ні, рабіць для сябе лінгвістыч-
ныя адкрыцці. У бібліятэцы я
прачытаў больш за пяцьсот ар-
тыкулаў і кніг. І ўсё канспекта-

валася ад рукі, камп'ютараў
тады не было, фатаграфаваль-
старонкі не дазвалялася. Па тэ-
ме кандыдацкай дысертацыі
канспекты навуковай літарату-
ры занялі аж шэсць агульных
сшыткаў.

**- Аспірантура, напэў-
на, была і добрай нагодай па-
знаёміцца з навуковай гра-
мадскацю, з беларускімі мо-
вазнаўцамі...**

- Так, на кафедры бела-
рускага мовазнаўства Мінска-
га педінстытута, дзе загадчы-
кам быў мой навуковы кіраў-
нік, я пазнаёміўся з такімі вядо-
мымі асобамі, як М.С. Яўне-
віч, А.А. Каўрус, Э.Д. Блінава,
Н.В. Гаўрош, Т.М. Трыпуціна,
Н.М. Нямковіч і інш. Часта
бываў у акадэмічным Інсты-
туце мовазнаўства імя Якуба
Коласа, там калупаўся ў фун-
даментальнай картатэцы, шу-
каў прыклады ўжывання фразе-
алагізмаў. Мне падабалася,
што супрацоўнікі Інстытута -
людзі вельмі простыя, даступ-
ныя, без якога б там навуковага
азнаўства. Усе яны сядзелі ў
сваіх працоўных кабінетах і
будзённа, спакойна рабілі наву-
ку. Са мной, яшчэ зялёным аспі-
рантам, які завітаў невядома
адкуль, яны размаўлялі без вы-
сакамернасці, як роўны з роў-
ным. З курцамі, дактарамі на-
вук А.І. Жураўскім, А.М. Бу-
лыкам, А.І. Падлужным, пры-
чынам было выйсці пакурыць і
пагаварыць на розныя навуко-
выя і ненавуковыя тэмы. Ды-
рэктар Інстытута М.Р. Суднік
пры сустрэчы часта пытаўся ў
мяне, як і ў многіх іншых, ад-
носна якога-небудзь слова: "Ці
гавораць так у вас?" Тады Ін-
стытут працаваў над складан-
нем "Тлумачальнага слоўніка
беларускай мовы", і любая лін-
гвістычная інфармацыя для
кіраўніка аўтарскага калектыву
слоўніка мела каштоўнасць.
Помню, з якой адказнасцю, з
якім усведамленнем важнасці
гістарычнай місіі вычытваў вы-
давецкія гранкі чарговага тома
Тлумачальнага слоўніка са-
праўдны кніжнік і працаголік
у найлепшым сэнсе гэтага слова
Мікола Нілавіч Крыўко. Тады-
шні вучоны сакратар Інстыту-
та Павел Аляксандравіч Мі-
хайлаў заўсёды прыязна сустра-
каў, запрашаў у свой кабінет
і распытваў пра справы, пра
Гародню.

Мінск спрыяў знаём-
ству з аспіранцкім асяроддзем,
кантактаванню з пачаткоўцамі,
якія пасля сталі паважанымі
асобамі ў беларускай лінгві-
стычнай супольнасці. У сталіцу
я наведваўся звычайна нена-
доўга: на некалькі дзён, на ты-
дзень-два. Трэба было на гэты
час шукаць начлег. У гасціні-
цы - дорага. Заўсёды выручалі
аспіранты. На вуліцы Артыле-
рыстаў-16 быў аспіранцкі ін-
тэрнат, і там я знаходзіў сабе
нелегальны прытулак. Найча-
сцей начаваў у пакойчыку аспі-
ранта Тамаша Тамашэвіча.
Ён - на ложку, а я - на матрацы

на падлозе. Жонка Тамаша Зоя
тады была ў адпачынку, гада-
вала малых дзяцей і жыла ў ба-
цькоў на Случчыне, і Тамаш ча-
ста з'язджаў да яе на некалькі
дзён. Тады мне было раскошна
- перасяляўся на ягоны ложак.
Даводзілася начаваць і ў Сашы
Лугоўскага, які пісаў дысерта-
цыю па методыцы выкладання
літаратуры. Цёплыя ўспаміны
засталіся і пра такіх аспірантаў,
як Віктар Несцяровіч, Валя
Мароз, Люда Васюковіч, Таня
Дзікун, Мікалай Аляхновіч (з
Мінскага педінстытута), Міка-
лай Прыгодзіч, Генадзь Арця-
мёнак, Мікалай Зуеў (з БДУ),
Аляксандр Лукашанец, Кан-
станцін Шчэрбін (з Інстытута
мовазнаўства).

**- Як наладжвалася
ўзаемадзеянне з навуковым
кіраўніком? Якія парады
Фёдара Міхайлавіча сталі
самымі карыснымі?**

- Фёдар Міхайлавіч
Янкоўскі кіраўнік быў строгі.
Аспіранты яго баяліся і да су-
стрэчы з ім на кансультацыі
рыхтаваліся вельмі сур'ёзна.
Ён шмат увагі ўдзяляў выха-
ванню ў сваіх вучняў культу-
ры пісьма. Аспіранцкія арты-
кулы пры падрыхтоўцы да
друку крэмсаў па некалькі разоў.
Вельмі ўдзячны яму за тое,
што ён прывучыў у навуковым
сачыненні з адказнасцю ста-
віцца да выбару кожнага слова,
да кожнага радка. Што да на-
вуковых пошукаў аспіранта, то
навуковы кіраўнік прытрым-
ліваўся прынцыпу неўмяшаль-
ніцтва. Давалася поўная воля
праз спробы і памылкі прыйсці
да навуковай ісціны самастой-
на. За ўвесь час навучання ў
аспірантуры я задаў яму толь-
кі два пытанні, на якія ён адка-
заў па-філасофску: "Адны лі-
чаць так, другія - па-іншаму.
А ты глядзі, прыйдзі да высно-
вы, што правільна". Гэта вы-
хоўвала самастойнасць у пра-
цы, спадзяванне толькі на свае
ўласныя сілы. Ф.М. Янкоўскі
не шкадаваў часу на кантакты
з аспірантамі. Клапаціўся пра
іх бытавыя ўмовы, наведваў іх
у інтэрнаце, абавязкова пагра-
баваў прысутнічаць на ўсіх па-
седжаннях кафедры, весці і
афармляць пратаколы пасе-
джанняў. Не раз поштай дасыл-
каў мне ў Гародню лісты. На ко-
жны ліст я доўга рыхтаваў ад-
каз. Спачатку пісаў на чарна-
віку, пасля рэдагаваў напісанае,
перапісваў і, калі бачыў, што
папраўляць больш няма чаго,
укладаў ліст ў канверт (які
абавязкова павінен быў мець
беларускае афармленне) і нёс
на пошту. Рэгулярна паштоўк-
амі віншаваў свайго кіраўніка
са святамі. Такія цесныя кан-
такты давалі свой плён. Амаль
усе аспіранты прафесара Ян-
коўскага (здаецца, 25 чалавек)
паспяхова абаранілі свае ды-
сертацыі. Фёдар Міхайлавіч
быў сапраўдным, не паказным
патрыётам беларускай мовы і
Беларусі і стараўся выхоўваць
гэтую якасць і ў сваіх падапеч-

ных. Не выпадкова тых, хто
прайшоў праз яго рукі, назы-
валі і называюць "янкоўшчы-
камі". Яны раз'ехаліся па многіх
гарадах Беларусі і сёння вы-
ступаюць паважанымі прад-
стаўнікамі беларускага мова-
знаўства.

**- Наступным важным
фактам у Вашай біяграфіі
становіцца абарона канды-
дацкай дысертацыі?**

- Так, працаваў я вельмі
многа - дзень і ноч у прамым
сэнсе гэтых слоў. І дысертацыю
падрыхтаваў за чатыры месяцы
да сканчэння аспірантуры.
Абарона праходзіла ў БДУ.
Гэта быў 1984 год. Кіраўніком
савета па абароне быў Л.М.
Шакун, сакратаром - П.П.
Шуба, апанентамі - А.Я. Міх-
невіч і Г.М. Малажай. Абараніўся
паспяхова, і праз месяцы
чатыры тадышні ВАК СССР у
Маскве зацвердзіў дыплом
кандыдата навук.

**- І далей пайшлі, па-
каціліся працоўныя будні...**

- Працаўладкаваць мя-
не як мэтавіка абавязана была
кафедра беларускай мовы
ГрДУ. Аднак стаўкі на кафед-
ры не было, і мяне часова афо-
рмілі лабарантам. Праз два ме-
сяцы пайшла на пенсію Шаку-
рава Галіна Пятроўна, і мяне
ўзялі замест яе асістэнтам. Далі
шэраг курсаў пад тысяччу га-
дзін, і я іх дзень і ноч рас-
працоўваў. Настрой быў до-
бры, бо яшчэ малады, бо яшчэ
жыццё наперадзе. А далей, са-
праўды, пакацілася, як па
трафарэце, па ўсіх ступеньках.
Дацэнт, навуковы супрацоў-
нік, прафесар, загадчык кафед-
ры... Здаецца, усё пройдзенае
- такое будзённае, папярэдняе
навукальным год як дзве кроплі
вады падобны на наступны, хіба
што толькі з некаторымі нязна-
чымым адметнасцямі. Прайшло
больш як трыццаць гадоў з та-
го часу, калі я стаў выкладчы-
кам універсітэта, а здаецца, як
адзін дзень, як адно імгненне.

**- Можна быць, успом-
ніце, што стала найбольш
цікавым, важным? З якімі
думкамі, спадзяваннямі пра-
цавалася?**

- Першыя гады працы
супалі з пачаткам грамадскіх
перамен. Нарэшце, генераль-
ным сакратаром стаў нестары,
энергічны, гаварлівы М.С. Га-
рбачоў. З таго часу ў грамад-
стве, якое 70 гадоў было прыці-
снута камуністычным прэсам,
пачаў распаўсюджвацца дух
разняволення. Людзі адчулі,
што могуць выказаць свае ду-
мкі і за гэта іх не караюць. У
Рэспубліцы прайшла акцыя па
зборы подпісаў за адраджэнне
беларускай мовы, наданне ёй
статусу дзяржаўнай. Падпісалі
гэтую паперу і я з жонкай.
Праз колькі часу ўсіх падпісан-
таў паклікалі ў Мінск. З бела-
рускімі інтэлігентамі вельмі
доўга, на працягу некалькіх га-
дзін, вялі гутарку першыя асо-
бы: Першы сакратар ЦК КПБ
Я.Я. Сакалоў і Старшыня Вяр-
хоўнага Савета БССР Г.С. Та-
разевіч. Пасля гутаркі... адпу-
сцілі дамоў. Людзі адчулі, што
да іх голасу прыслухоўваюцца,
што яны нешта значаць і мо-
гуць.

(Працяг у наступным
нумары.)

Айконімы Беларусі.

Частка I. Назвы населеных пунктаў Зэльвеншчыны

Айконімы маюць шмат крыніц свайго паходжання. Гэта ўласныя асабовыя імёны і ўтвораныя ад іх прозвішчы, імёны-мянушкі асобы і ўтвораныя ад іх прозвішчы, геаграфічныя і тапаграфічныя адметнасці тэрыторыі і іншыя.

Матэрыялам для даследавання паслужылі айконімы Зэльвеншчыны, зафіксаваныя ў кнізе "Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь: Гродзенская вобласць. Нарматыўны даведнік" . - Мінск: Тэхналогія, 2004. -471 с. - С.205-216: Зэльвенскі раён.

Як паказаў аналіз, найбольшую колькасць найменняў населеных пунктаў Зэльвеншчыны складаюць адымёнавыя ўтварэнні. Таму з іх і пачынаем разгляд.

Непасрэдна найменнем паселішча (вёска) стала імя *Супрун* (< *Софоний*), яго множналікавая форма *Супруны* (падаецца ў рубрыцы "Страчаныя назвы" (с. 216). Імя набыло ролю прозвішча *Супрун* (у кнізе "Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Зэльвенскага раёна". (Мінск, 2003 на с. 322 чытаем: *Супрун* Іван Сямёнавіч (вёска Залацеева).

Ад уласнага імя *Аляксандрыя* (< *Аляксандр*) ўтворана назва вёскі *Аляксандрыя* (Дзярэчынскі сельсавет).

Найбольш блізкія да імёнаў тыя айконімы, што ўтвораны пры дапамозе прыналежных суфіксаў *-оў/-еў/-аў/-ін/-ын* ад асабовых уласных імёнаў (кананічных ці народна-гутарковых). Такія айконімы першасна былі кампанентамі двухслоўных найменняў -аналітычных назваў, а потым у адпаведнасці з законам моўнай эканоміі "сцягнуліся" (кандэнсаваліся) у аднаслоўныя, дзе першы кампанент-прыметнік стаў назоўнікам. Такімі на Зэльвеншчыне з'яўляюцца тры айконімы: *Агатава*, *Тадзіно*, *Франкова*. Разгледзім іх.

Агатава і *Агатава* (Дабрасельскі сельсавет) паходзіць ад імя *Агата* з прыналежным суфіксам *-ава*: *Агат-ава*. Першасная форма *Агатава* маёмасць (уладанне); форма з націскам на суфіксе - *Агатава* - пад уплывам польскай мовы (націск на перадапошнім складзе слова).

Тадзіно (хутар; Ялуцавіцкі сельсавет) - прыметнікаявая форма з суфіксам *-іно* ад *Тадэ* (гутарковая форма ад польск. катал. *Тадэуш*): *Тадзіно* (Т. уладанне): канцавое *о* - пад уплывам мясцовых гаворак, дзе захоўваецца ў маўленні канцавое ненаціскае "о" (*жыто, сено*).

Франкова (Сынкавіцкі сельсавет) - прыметнікаявая форма з суфіксам *-ов-а* ад *Франак* (*Францішак*): *Франкова* (< *Франкава* ўладанне).

Каралін (цэнтр Каралінскага сельсавета) - ад жано-

чага ўласнага асабовага імя *Караліна* ці мужчынскага *Кароль* (*Карл*), якое стала прозвішчам (утварэнне з суфіксам *-ін*: *Карал-ін*), а потым набыло ролю айконіма.

Наступную групу адымёнавага паходжання складаюць айконімы з суфіксамі *-ічы/-овічы/-евічы/-авічы*. Гэта былыя найменні асобы па бацьку (дзеду, прадзеду), якія сталі прозвішчамі, а ў множналікавай форме - назвамі паселішчаў - айконімамі. Падаем іх разгляд з улікам алфавіту.

Алексічы (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Алексіч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад *Алексій*: *Алекс-іч*), якое ў множналікавай форме *Алексічы* стала абазначаць 'паселішча' (вёска з жыхарамі, якія маюць прозвішча *Алексіч*).

Аўдзеевічы (Ялуцавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Аўдзеевіч* (утварэнне з суфіксам *-евіч* ад імя *Аўдзей*: *Аўдзей-евіч*) і паказчыкам формы множнага ліку канчаткам *-ы* *Аўдзеевічы*, якое набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Валькевічы (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Валькевіч* (утварэнне з суфіксам *-евіч* ад *Валька* (*Валько*) (< *Вялянцін*), якое ў множналікавай форме *Валькевічы* набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Грыцкавічы (Зэльвенскі сельсавет) - ад прозвішча *Грыцкавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад *Грыцко* (< *Грыгорый*), множналікавая форма якога стала абазначаць 'паселішча' (з жыхарамі з названым прозвішчам).

Зенькаўцы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Зенькавец* (утварэнне ад імя *Зенька* (< *Зенон*) і яго прыметнікавай формы *Зенькава* (уладанне, мясцовасць), ад якой найменне асобы з суфіксам *-ец* *Зенькавец*), множналікавая форма *Зенькаўцы* набыло значэнне 'паселішча' (з жыхарамі з названым прозвішчам).

Іваішкі (Каралінскі сельсавет) - ад прозвішча *Іваішкі* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад *Іваішкі* (< *Іван*), якое ў множналікавай форме набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Клімавічы (Галынкаўскі сельсавет) - ад прозвішча *Клімавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад *Клім* (< *Клімент*), якое ў множналікавай форме *Клімавічы* набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Косцевічы (Каралінскі сельсавет) - ад прозвішча *Косцевіч* (утварэнне ад імя *Косця* (< *Канстанцін*) з суфіксам *-евіч*: *Косця-евіч*), якое ў множналікавай форме набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Лаўрыновічы (Кара-

лінскі сельсавет) - ад прозвішча *Лаўрыновіч* (утварэнне з суфіксам *-овіч* ад імя *Лаўрын* (< *Лаўрэнцій*), якое ў множналікавай форме *Лаўрыновічы* набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Марцінавічы (Крамяніцкі сельсавет) - ад прозвішча *Марцінавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад імя *Марцін*), якое ў множналікавай форме *Марцінавічы* набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Мелехавічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Мелехавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад імя *Мелех* (< *Емельян*), множналікавая форма якога *Мелехавічы* набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Паўлавічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Паўловіч* (< *Паўлавіч*) (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад імя *Павел*), множналікавая форма якога *Паўлавічы* набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Пятрэвічы (Каралінскі сельсавет) - ад прозвішча *Пятрэвіч* (утварэнне з суфіксам *-евіч* ад імя *Петра* (< *Петр*), форма множнага ліку якога *Пятрэвічы* набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Савічы (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Савіч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад імя *Сава* (< *Савва*), множналікавая форма якога *Савічы* набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Хамічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Хаміч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад імя *Хама* (< *Фамма*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Цераховічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Цераховіч* (< *Цераховіч* 'імя па бацьку') (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад імя *Церах*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Ад уласных асабовых імёнаў паходзяць і айконімы на *-шчына/-оўшчына/-аўшчына*. Гэтыя назвы паселішчаў першапачаткова былі двухслоўнымі з першым кампанентам-прыметнікам з суфіксам *-скі/-оўскі/-еўскі/-аўскі*, які меў значэнне прыналежнасці, потым да асновы яго быў далучаны суфікс *-іна* (*-ына*), у выніку іх спалучэння ўзнік тапанімічны (айканімічны) фармант (суфікс разам з канчаткам) *-шчына/-оўшчына/-аўшчына*, напрыклад: *Аляксандр* - *Аляксандраўскі* (надзел, тэрыторыя) - *Аляксандраўшчына* (*Аляксандр-аўшчына, ск/шч*). Такія айконімы першасна мелі значэнне 'ўладанне, надзел зямлі'.

На Зэльвеншчыне частыя айконімы гэтага тыпу.

Аляксандраўшчына (Каралінскі сельсавет) - ад імя *Аляксандр* з фармантам *-аўшчына*: *Аляксандр-аўшчына*.

Віскоўшчына (Каралінскі сельсавет) - ад прозвішча *Віско* (утварэнне ад канан. імя *Віктар* ці *Вікенцій, Віцэнт*) з фармантам *-оўшчына*: *Віскоўшчына*.

Юнкаўшчына (Дабрасельскі сельсавет) - ад прозвішча *Юнко* (утварэнне ад імя *Юний* з суфіксам *-ко-о*: *Юн-ко*) з фармантам *-аўшчына*: *Юнкаўшчына*.

Янаўшчына (Тулаўскі сельсавет) - утварэнне ад прыметнікавай формы з суфіксам *-ава* ад імя *Ян* (*Янава*) з далучэннем фарманта *-шчына* - *Яноў-шчына* (*Ян-аў-шчына*).

Другую групу айконімаў Зэльвеншчыны складаюць утварэнні ад імёнаў - мянушак асобы, якія пры далучэнні суфіксаў *-іч/-овіч/-евіч/-авіч* сталі прозвішчамі (а да гэтага - імёнамі па бацьку (дзеду) названай асобы). Такіх зарэгістравана на Зэльвеншчыне 22 адзінак.

Авечыцы (Славаціцкі сельсавет) - першасна *Авечычы* - ад прозвішча *Авечыч* (утварэнне ад мянушкі *Авечка* з суфіксам *-іч* (*Авечыч*) і значэннем 'імя па бацьку') - множналікавая форма якога *Авечычы* (> *Авечыцы*) набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Бародзічы і *Барадзічы* (Зэльвенскі сельсавет) - ад прозвішча *Бародзіч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад мянушкі *Варона* (< *варона* 'птушка'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Варонічы (Галынкаўскі сельсавет) - ад прозвішча *Вароніч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад мянушкі *Варона* (< *варона* 'птушка'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Даўгаполічы (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Даўгаполіч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад мянушкі *Даўгаполы* ('з доўгімі поламі адзення'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Дзешкавічы (Сынкавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Дзешкавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад мянушкі *Дзешка*, множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Казловічы (Сынкавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Казловіч* (утварэнне з суфіксам *-овіч* ад мянушкі *Казёл* (< *казёл* 'свойская ці дзікая жывёла'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча'

(вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Крывічы (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Крывіч* (утварэнне ад мянушкі *Крывы* (< *крывы*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам). Назва паселішча *Крывічы* магла ўзнікнуць і ад наймення ўсходнеславянскага племені *крывічы*.

Ляхавічы (Крамяніцкі сельсавет) - ад прозвішча *Ляхавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад мянушкі *Лях* (< *лях* 'паляк'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Пінскавічы (Галынкаўскі сельсавет) - ад прозвішча *Пінскавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад *Пінскі* (< *Пінск*), якое ў множналікавай форме набыло значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Рудзевічы (Дабрасельскі сельсавет) - ад прозвішча *Рудзевіч* (утварэнне з суфіксам *-евіч* ад мянушкі *Рудзь* (< *рудзь* ад руды (колер)), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Самаравічы (Крамяніцкі сельсавет) - ад прозвішча *Самаравіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад мянушкі *Самара* (< *Самара* - горад у Расіі), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Славацічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Славаціч* (утварэнне ад *Славак* (< *славак*, этнонім) з суфіксам *-іч* (чарг. *к/ч*) - *Славак-іч* - *Славаціч*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Сынкавічы і *Сынкавічы* (Сынкавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Сынкавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад мянушкі *Сынко* (*Сынок*) (< *сын*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Цяглевічы (Дабрасельскі сельсавет) - ад прозвішча *Цяглевіч* (утварэнне з суфіксам *-евіч* ад мянушкі *Цягло* (< *цягацца* - *цягло*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Ялуцавічы (Ялуцавіцкі сельсавет) ад прозвішча *Ялуцавіч* (утварэнне з суфіксам *-авіч* ад мянушкі *Ялуца* (< *Ялума* < *Яўламп*) з значэннем 'імя па бацьку названай асобы'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Яруцічы (Славаціцкі сельсавет) - ад прозвішча *Яруціч* (утварэнне з суфіксам *-іч* ад *Ярута* (< *Яры*) - *Яруціч*),

множналікавая форма якога *Яруцічы* набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Наступную групу складаюць множналікавыя айконімы, утвораныя ад апелятыўных мянушак-прозвішчаў (іх 18).

Барукі (Галынкаўскі сельсавет) - ад прозвішча *Барук* (семантычнае ўтварэнне з суфіксам *-ук* ад *барукацца* 'дужацца' - 'той, хто дужаецца (барукаецца); літарат. *барэц, змаганнік*), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Бібідкі (Дзярэчынскі сельсавет) - ад прозвішча *Бібідкі* (семантычнае ўтварэнне ад дзеяслова *бібікаць* 'пераймаць сігналы (позвы) машын: *бібі-бібі-бібі!*' - (Інакш: *нінікаць*) - 'той, хто бібікае', 'сігналшчык'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Дзёркачы (Ялуцавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Дзёркач* (семантычнае ўтварэнне ад *дзяркач* 'невялікая лугавая птушка з характэрным скрыпучым голасам', тое, што і драч. Або ад *дзяркач* 'сцёрты венік, голік'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Драпаўцы (Сынкавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Драпавец* (утварэнне з суфіксам *-ец* ад айконіма *Драпава* з значэннем 'жыхар названай мясцовасці'), множналікавая форма якога стала абазначаць паселішча, дзе жывуць асобы з названым прозвішчам.

Жадзейкі (Ялуцавіцкі сельсавет) - ад прозвішча *Жадзейка* (утварэнне з суфіксам *-ейка* ад *жадны* (< *жадаць*) 'прагны'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Кабакі (Галынкаўскі сельсавет) - ад прозвішча *Кабак* (семантычнае ўтварэнне ад *кабак* (руск.) 'карчма, шынок'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Кандакі (Крамяніцкі сельсавет) - ад прозвішча *Кандак* (семантычнае ўтварэнне ад *кандак* 'песня ў гонар Хрыста, Багародзіцы'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

Каняўцы (Крамяніцкі сельсавет) - ад прозвішча *Канявец* (утварэнне з суфіксам *-ец* ад *Конеў* (< *Конь* < *конь* 'свойская цяглавая жывёла'), множналікавая форма якога набыла значэнне 'паселішча' (вёска з жыхарамі з названым прозвішчам).

(*Працяг у наступным нумары.*)

Віншуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў лістападзе

Абрагімовіч Марына Яўген.
Аліхвер Людміла Уладзіслаў.
Амінава Святлана
Андрэева Галіна Андрэеўна
Андрэйкавец Надзея Дзмітр.
Анціфораў Алег Мікалаевіч
Анцыповіч Максім Рыгоравіч
Асецкі Аркадзь
Асмакоўская Алена
Атрахімовіч Іосіф Канстанцін.
Бабак Вольга
Бабкова Ганна Ігараўна
Баранаў Аляксандр Георгіевіч
Бародка Зміцер Міхайлавіч
Бартасевіч Людміла
Баўтовіч Міхась
Бахвалаў Дзмітры
Белакоз Вера
Борын Алег Мікалаевіч
Булаш Алена
Бусько Сафія Раманаўна
Бухавец Пятро Пятровіч
Быцкевіч Сяргей Аляксандр.
Бяляўская Таццяна
Ваданосава Фаіна Аляксандр.
Васько Віктар Вячаслававіч
Ветчынаў Сяргей
Вікторчык Ніна Сяргеёўна
Віценья Алег Аляксандравіч
Вішнеўскі Павел Уладзімір.
Волкаў Алег
Вярцінскі Анатоль Ільіч
Галашоў Зміцер
Ганчарова Таццяна
Гарлуковіч Яўген Дзмітрыевіч
Гівоіна Вольга Міхайлаўна
Главацкіх Васіль Б.
Глухава Святлана Пятроўна
Гнедчык Алег
Горбач Аляксандр Клаўдзіевіч
Груша Дар'я Уладзіміраўна
Грыб Ян Янавіч
Грыгаровіч Андрэй Анатол.
Губарэвіч Віктар Дзмітрыевіч
Гур'ян Алена Барысаўна
Гучок Яўген Сяргеєвіч
Дабравольскі Аляксандр Ал.
Давыдзька Святлана
Данішэвіч Вольга Вячаслаў.
Дацэнка Аляксандр Кірылавіч
Дзержанёва Анжаліка
Дзіцэвіч Людміла Мікалаеўна
Дзядзюля Вера
Длатоўская Аліна Аляксандр.
Домаш Валянціна Іосіфаўна
Досіна Алена
Доўнар Аляксандр Андрэевіч
Драгун Данута
Драздовіч Алена Станіслаў.
Дрыга Святлана Мікалаеўна
Дубко Ганна Міхайлаўна
Дубовік Іна Пятроўна
Дуброў Алег Анатол'евіч
Ермакова Аляксандра Мікал.
Есьман Рыгор Міхайлавіч
Еўсіевіч Наталля Анатол'еўна
Ефіменка Ганна Сяргеёўна
Ждановіч Міхаіл Васільевіч
Зайкоўскі Эдвард Міхайлавіч
Зарэцкая Вера Якаўлеўна
Здановіч Уладзімір Васільевіч
Зуева Галіна Паўлаўна
Ігнатчык Андрэй Валер'евіч
Іокша Марыя Мікалаеўна
Кавалёва Алена Пятроўна
Кавалёў Аляксей Аляксандр.
Кадыш Любоў

Кажамякін Генадзь Вячаслаў.
Казак Аляксей
Казачонак Сяргей
Казлоўскі Руслан Канстанцін.
Калатоўкіна Ларыса Анатол.
Калчанаў Алег Аляксеевіч
Капойка Уладзімір
Карповіч Ірына Іванаўна
Касцюк Таццяна Уладзімір.
Кацяшоў Дзмітры Сяргеєвіч
Кіеня Уладзімір Уладзіміравіч
Кірэева Алена Уладзіміраўна
Клікун Таццяна
Козел Валеры
Козел Галіна Маркаўна
Корнеў Аляксандр Касьянавіч
Кошкіна Людміла Чаславаўна
Круглік Уладзімір Анатол.
Крук Валянціна Іосіфаўна
Крыжаноўская Вольга Алякс.
Кудзёлка Генадзь Міхайлавіч
Кудлацкая Валянціна
Кужанава Вольга
Кузьма Аляксандр
Кузьміч Мікалай Пятровіч
Кулакевіч Сяргей Адамавіч
Купрэва Таццяна Уладзімір.
Курніцкая Яна Іванаўна
Кучынская Галіна
Лапіцкая Святлана
Лапкоўская Браніслава Міх.
Левіт Зміцер
Лепяцохіна Ганна
Лісіцкая Вольга Мікалаеўна
Лісіцын Генадзь Дзям'янавіч
Літоўчык Святлана Міхаіл.
Лойка Алег Паўлавіч
Лойка Ніна Сцяпанаўна
Лось Дзіяна Іванаўна
Лубянава Таццяна Віктараўна
Лысова Таіса
Ляшук Валерыя
Макарэвіч Наталля Міхаіл.
Маковіч Дзіна
Маліноўскі Віктар Леанідавіч
Марговіч Антон Антонавіч
Мароз Жана Мікалаеўна
Марозава Святлана Валянцін.
Мацкоўская Наталля Васіл.
Мацкокевіч Паўлюк Іванавіч
Мельнік Міхась Іванавіч
Мельнікаў Аляксандр
Мельнікаў Андрэй Міхаіл.
Мельнікаў Юрась Сяргеєвіч
Меляшкевіч Юры Віктаравіч
Міжурна Раіса Канстанцін.
Мілаш Леакадзія
Мілоць Анатоль Іванавіч
Міхалевіч Мілана Міхайлаўна
Міцкевіч Андрэй Мікалаевіч
Моніч Зміцер
Мухіна Леанарда Станіслаў.
Нагін Павел Пятровіч
Несцераў Аляксей
Нікалаевіч (Палонка) Вольга В.
Нікіціна Ліля
Нікіціна Людміла Канстанцін.
Пагрэбіцкі Алег
Падасетнікаў Васіль
Паляшчук Таццяна
Панюціч Аляксандр
Паражынскі Аляксандр
Паросава Марына
Пашкевіч Валеры Васільевіч
Пракаповіч Мікалай Мікал.
Пракопчык Марына Міхаіл.
Прыбыш Павел Іванавіч

Пугаўка Алена
Пугачэўскі Аляксандр Віктар.
Пыльчанка Яўген Аляксандр.
Пячкова Яўгенія Якаўлеўна
Рабушка Анастасія Віктараўна
Радзівон Ірына
Раджоў Генадзь Андрэевіч
Ралько Леанід Міхайлавіч
Раманюк Наталля
Розумаў Анатоль Якаўлевіч
Русецкі Марцін Ігаравіч
Руткоўская Яўгенія Карпаўна
Рыжыкаў Міхаіл
Рэзнікава Настасся Уладзімір.
Сабалеўскі Уладзіслаў Уладзім.
Савіцкая Яніна Іосіфаўна
Савіч Аляксандр Аляксандр.
Сарнацкі Ігар
Севасцюк Марына Леанідаўна
Севасцяцян Павел
Сергіевіч Дзмітры
Сімакова Рэгіна Іосіфаўна
Сінкевіч Мікалай Сцяпанавіч
Сітнікаў Арцём Сяргеєвіч
Скок Віктар Уладзіміравіч
Скрыпнічэнка Георгі Сярг.
Скурацовіч Аркадзь
Смаргун Валянцін Васільевіч
Сойка Мікалай Уладзіміравіч
Солтан Алена Антонаўна
Сталярова Вера
Станкевіч Ларыса Фёдораўна
Стасюкевіч Дзіна
Сурко Анатоль
Сцепулёнак Эма Антонаўна
Сцямпкоўская Хрысціна
Тарасава Святлана Міхайлаўна
Таўгень Антон
Тозік Эдуард
Трафімец Ульяна Святаслаў.
Трафімчык Алена Венямін.
Турцэвіч Паліна Віктараўна
Тыгрыцкая Вольга Аляксандр.
Тычына Зміцер Валянцінавіч
Тышко Іван Іванавіч
Уласава Дар'я
Уласевіч Дар'я
Федаровіч Кацярына
Федаровіч Надзея
Фралоў Аляксей Валер'евіч
Фядзюшын Ягор Ягоравіч
Хамінскі Міхась Аляксандр.
Хвошч Галіна
Хляба Глеб Ігаравіч
Царкоў Мікалай Прохаравіч
Цвік Валер Іосіфавіч
Цвяткова Алена Мікалаеўна
Цехановіч Святлана
Цімаховіч Аляксандра Іван.
Цярэшчанка Ігар Барысавіч
Чарнаморцаў Валер
Чаховіч Г. Г.
Чашун Уладзімір
Шнітоўскі Міхась
Шпак-Рытскі Юрась
Шутава Вольга Вікенцьеўна
Шчурко Галіна Аляксандр.
Шчурко Лідзія Іванаўна
Шыла Іван Уладзіміравіч
Шыманчык Святлана Мікал.
Шымкус Рычард Эдуардавіч
Ючкавіч Аксана Станіславаўна
Якаўцава Людміла Уладзімір.
Ялугін Эрнест Васільевіч
Яніцкі Міхаіл Іванавіч
Яскевіч Аляксей Юр'евіч

Прэзентацыя ў Магілёве

Магілёўскі пісьменнік, перакладчык, педагог і грамадскі дзеяч Міхась Пятровіч Булавацкі прэзентаваў 22 кастрычніка зборнік сваіх перакладаў вершаў Уладзіміра Высоцкага. У невялічкую, але змястоўную і прыгожа аздобленую кнігу, якая атрымала назву "Пра жыццё, пра волю, пра сябе...", увайшло прыблізна па чатыры дзясяткі арыгіналаў і перакладаў твораў Высоцкага, а апроч іх два вершы - прысвечэнні Булата Акуджавы і Аляксандра Гарадніцкага на смерць паэта (таксама ў перакладзе аўтара зборніка) і прадмова - разважанне спадара Міхася "Мой шлях да Высоцкага". Невялічкі тэкст пра самога Міхася Булавацкага дадаў у канцы кнігі магілёўскі паэт і літаратуразнаўца Сяргей Украінка, які дапамагаў у рэдагаванні гэтага зборніка, ён жа выступіў з прадмовай і на прэзентацыі. Зразумела, не абышлося і без музычнага выканання твораў

Высоцкага, што цудоўна зрабіў Васіль Аўраменка, па-свойму пераставіўшы следам за перакладчыкам "Маю цыганскую" і "Вясёлую нябожчыцкую". І традыцыйна ўсе, хто набыў кнігу, атрымалі аўтограф аўтара з добрымі пажаданнямі.

Алесь Сабалеўскі.
Фота аўтара.

Звяртаемся да неабыякавых бацькоў

Вы лічыце, што беларуская мова - гэта модна, сучасна, рэальна? Вы прыхільнік роднай культуры, гісторыі, літаратуры? І ў вас ёсць маленькія дзеткі 2-3 гадоў? І вы жывяце ў Зялёным Лузе? Тады прапануем агульным намаганнямі стварыць беларускамоўную групу ў дзіцячым садку.

Запрашаем бацькоў і іх дзетак да стварэння беларускамоўнай групы ў дзіцячым садку на 2016-2017 г. у раёне скрыжавання вуліц Шырокай, Кальцова і Лагойскага тракту г. Менска.

М.т. (029) 638-92-03, Віталь Абакановіч.

E-mail: abakanovich@gmail.com.

Стэнограф Мікалай Мікалаевіч Сакалоў Да 115-годдзя з дня нараджэння

Таленавіты савецкі навуковец - стэнограф і хімік-тэхнолаг - Мікалай Мікалаевіч Сакалоў нарадзіўся 27 кастрычніка 1900 г. у г. Краснаслабодску Пензенскай губерні (цяпер - Мардоўская Рэспубліка). Г. зн. сёлета мы адзначаем 115 гадоў з дня яго нараджэння. З вялікай доляй верагоднасці магу сцвярджаць, што гэтая прыведзеная дата нараджэння даецца ў яго анкетных лістках па новым стылі - так зарыентавалі мяне спецыялісты архіўнай справы ў Санкт-Пецярбургу. Напэўна ў мардоўскіх архівах дата нараджэння М. М. Сакалова паказана больш адназначна.

Нарадзіўся Мікалай Мікалаевіч у сям'і святара. У яго анкетах графа "нацыянальнасць, родная мова" адзначае - "рускі, руская". У сям'і ў яго было яшчэ 3 браты і 2 сястры: Анастасія, Уладзімір, Пётр, Барыс і Алена. Пасля заканчэння гімназіі (1918 г.) у 1918-19 гадах Мікалай ужо працаваў, ён займаўся пазашкольнай адукацыяй у АНА ў г. Краснаслабодску. Таксама загадваў Народным домам і бібліятэкай.

У 1919 - 26 гг. Мікалай вучыўся на хімічным аддзяленні фізіка-матэматычнага факультэта І Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта па спецыяльнасці "фізічная хімія". Падчас вучобы ўжо быў чальцом рэдкалегіі часопіса "Пытанні стэнаграфіі" (у 1923 - 24 гадах).

У 1926 - 30 гг. Мікалай Мікалаевіч быў выкладчыкам на розных курсах г. Масквы. Затым у 1930 годзе ён паступае ў УЭІ (Усесаюзны электратэхнічны інстытут), дзе прапрацаваў навуковым супрацоўнікам да 1937 года ўлучна. Выканаў шэраг прац па аксіднай ізаляцыі, гальванічных элементах, па іншых тэмах.

У 1937 - 41 гг. па ўказанні Вярхоўнага Савета СССР Мікалай Мікалаевіч працаваў у Інстытуце мовы і пісьменнасці АН СССР старэйшым навуковым супрацоўнікам па стэнаграфіі. А ў 1941 - 47 гадах - ён ізноў навуковы супрацоўнік УЭІ. Ён вярнуўся туды з пачаткам вайны. Працаваў па лакакампандах і смолах, па сінтэзе крэмніаэрганічных рэчываў (1940-я гады). У войску М. М. Сакалоў не служыў. У філіяле Расійскага Дзяржархіва навукова-тэхнічнай дакументацыі ў г. Самара ст. навуковы супрацоўнік М. М. Сакалоў значыцца аўтарам і кіраўніком навукова-даследчых прац УЭІ па кампандах, электраізаляцыі, эмальлаках і інш. - паводле спісу асноўных прац інстытута за 1941 - 67 гг. Мікалай Мікалаевіч дзясяткі гадоў прапрацаваў у УЭІ імя В. І. Леніна, але я (П. А.) не маю магчымасці паказаць дакументальна ўсё яго працоўны стаж у гэтым інстытуце.

М. М. Сакалоў добра ведаў матэматыку, біямеханіку,

тэорыю ваганняў. Ён - выдатны дзеяч айчыннай стэнаграфіі, машынапісу і тэорыі пісьма. Аўтар, стваральнік, тэрэтык і практык сістэмы ДзАСС (Дзяржаўнай адзінай сістэмы стэнаграфіі, 1933 г.), якая была ўведзена ў РСФСР пастановай УЦВК РСФСР. А затым і іншыя саюзныя рэспублікі прыстасавалі гэтую сістэму да ладу сваёй мовы і пісьма. Стваральнік курсаў ДзЗНС (Курсаў дзяржаўнага завочнага навування стэнаграфіі, 1941 г.). Адзіны ў свеце лаўрэат прэміі Габельсбергера (у 1965 г. на 8-м з'ездзе нямецкіх стэнаграфістаў у Магдэбургу ён атрымаў медаль Габельсбергера). Выбітны тэрэтык стэнаграфіі, бліскучы практык-стэнограф. Ён быў адным са стэнаграфістаў Нюрнбергскага працэсу.

Некалькі слоў - пра саму стэнаграфію. У 1933 годзе савецкім урадам было прынята рашэнне пра Дзяржаўную адзіную сістэму стэнаграфіі. Яе вывучалі ў школах і ВУЗ. Пасля вайны 1939 - 1945 гг. стэнаграфію, як правіла, выкладалі на курсах, у прыватнасці пры Дамах афіцэраў, а таксама на завочных курсах. У паваянныя гады савецкай адзінай сістэмы стэнаграфіі была распаўсюджана на большасць краін сацыялістычнага лагера. Да прыкладу, у 1976 г. сістэма Сакалова была прынята ў Польшчы. У СССР адзіная сістэма існавала да 1991 г. Пасля распаду СССР у новых самастойных краінах стэнаграфія пайшла сваімі шляхамі.

Заканадаўцамі моды хуткапісу ў Беларусі сталі спецыялісты, блізкія да Белдзяржуніверсітэта, і ў першую чаргу Ніна Іванаўна Крулова. У аснове беларускай рускамоўнай сістэмы стэнаграфіі ляжыць усё тая ж сістэма Сакалова. У канцы XX - пачатку XXI стагоддзя для запісу беларускамоўных тэкстаў ужывалася руская сістэма стэнаграфіі. Уласна беларуская стэнаграфічная сістэма на аснове сістэмы Сакалова распрацавана С. В. Суднікам і выкладалася ў Беларусі з 2004 года. У 2009 г. Выдавецкі дом ТБМУ Лідзе выдаў навукавы дапаможнік С. В. Суднікі "Стэнаграфія", 224 ст., навуковы рэдактар доктар філалагічных навук П. У. Сцяцко.

Не магу даказаць, але даволі цвёрда мяркую, што М. М. Сакалоў-стэнограф пераклаў на рускую мову чэш-

скую кнігу Чэсіміра Лаўкоткі "Развіццё пісьма" (1950 г.).

Мікалай Мікалаевіч у патрэбнай ступені быў знаёмы з ангельскай, нямецкай і французскай мовамі.

Доктар хімічных навук, прафесар. Меў досыць друкаваных прац і аўтарскіх сведчанняў у вобласці хіміі і тэхналогіі палімераў, каталізу. Адначасова цікавіўся пытаннямі рацыяналізацыі пісьмовай працы.

М. М. Сакалоў быў і доктарам тэхнічных навук, спецыялістам па ізаляцыйных матэрыялах для электратэхнікі. Не дарэмна доўгі час працаваў ва ўсесаюзным электратэхнічным інстытуце. Ён пражыў больш за 80 гадоў. Праўда, год яго смерці мне (П. А.) устанавіць не ўдалося (у 1984 г. ён яшчэ быў жывы).

Таленавіты навуковец узнагароджаны ордэнамі "Знак Пашаны" (1947 г.) і Працоўнага Чырвонага сцяга (1950 г.), медалём "За доблесную працу" і інш.

Жонка - Кацярына Сцяпанаўна, працавала ў Міністэрстве замежных спраў, стэнограф-практык высокай кваліфікацыі. Дзяцей, здаецца, у іх не было. У жыцці М. М. Сакалоў быў дзіўна сціплым чалавекам, тыповым інтэлігентам дарэвалюцыйнай "закваскі".

Некаторая інфармацыя пра М. М. Сакалова-стэнографа дадзена ў артыкуле "Стэнаграфія і яе рыцар" (гл. часопіс "Навука і жыццё", № 9 - 2007 г., с. 46 - 48). У XX стагоддзі былі яшчэ два майстры слова, масквічы Мікалаі Мікалаевічы Сакаловы - філолаг (1875 - 1923), родам з г. Трубчэўска і паэт (1916 - 1976), выхадзец г. Кастрамы.

Уся выкладзеная ў артыкуле інфармацыя сабрана з зусім розных крыніц. Таму аўтар (П. А.) будзе ўдзячны за любыя заўвагі, выпраўленні і істотныя дадаткі да ўсяго вышэйпрыведзенага матэрыялу.

П. А. Амбрасовіч,
сябар Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ) у г. Санкт-Пецярбург.
ambbrasovitsh@mail.ru.

Калі ў дзяржавы няма грошай на адну беларускую літару, то адкуль жа яны возьмуцца на ўсю беларускую мову?

У Полацку прыходзіць у занябданне помнік, прысвечаны літары "Ў". Ён знаходзіцца ў самым цэнтры горада, на праспекце Францішка Скарыны.

На помніку адлітыя ў метале радкі Рыгора Барадуліна: "Ад Еўфрасінні, ад Скарыны, Ад Полацка пачаўся свет". Многія літары на скульптурнай кампазіцыі зараз пашкоджаны.

Гэты полацкі помнік - адзіны ў нашай краіне, што нагадвае пра ўнікальную літару "Ў", якая сустракаецца толькі ў беларускім алфавіце. Усталя-

ваны ў 2003 годзе, падчас святкавання Дня беларускага пісьменства. Скульптура зроблена ў выглядзе стэлы, на якой змешчаны рэльефныя малюнкі літары "Ў". Помнік адначасова з'яўляецца і сонечным гадзіннікам. Аўтар кампазіцыі - беларускі скульптар Аляксандр Фінскі.

Старшыня ТБМ звярнуўся ў Міністэрства культуры і атрымаў адпаведныя адказы, сутнасць якіх: перавесці стрэлкі і пажаліцца, што грошай няма.

 МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ Праспект Пераможцаў, 11, 220004, г. Мінск Тэлефон (017) 203 75 74 Факс (017) 203 90 45 e-mail: ministerstvo@kultura.by 22.09.2015 № 01-20/10/101 На № 111 ад 12.09.2015	 МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ Проспект Победителей, 11, 220004, г. Минск Телефон (017) 203 75 74 Факс (017) 203 90 45 e-mail: ministerstvo@kultura.by
--	--

Аб рэканструкцыі помніка

Паважаны Алег Анатольевіч!

Міністэрства культуры інфармуе, што згодна з падпунктам 1.2 пункта 1 Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 15 кастрычніка 2007 г. № 498 "О дополнительных мерах по работе с обращениями граждан" Ваш зварот, які паступіў у адрас Міністэрства культуры, накіраваны ў Полацкі раённы выканаўчы камітэт для разгляду і падрыхтоўкі адказу.

З павагай,

Намеснік Міністра А. А. Яцко.

 ПОЛОЦКИЙ РАЙОННЫЙ ВЫКОНАЎЧЫ КАМІТЭТ вул. Л. Талстога, д. 6 211400, г. Полацк Віцебская вобласць Тэл: (8-0214) 42 35 22, факс: (8-0214) 42 83 16 E-mail: Polotsk.RK@mail.ru 15.10.2015 № 16/02-04 На № _____ ад _____	 ПОЛОЦКИЙ РАЙОННЫЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ ул. Л. Толстого, д. 6 211400, г. Полацк Витебской области Тел: (8-0214) 42 35 22, факс: (8-0214) 42 83 16 E-mail: Polotsk.RK@mail.ru
--	---

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"

Полацкі раённы выканаўчы камітэт па пытанні рэстаўрацыі помніка адной з літар беларускага алфавіта "Ў" паведамляе. Помнік знаходзіцца на балансе КУП "ЖКГ г. Полацка".

У сувязі з адсутнасцю фінансавых сродкаў у бягучым годзе выканаць работы па рэстаўрацыі помніка не ўяўляецца магчымым. Полацкім раённым выканаўчым камітэтам накіравана хадайніцтва ва Упраўленне жыллёва-камунальнай гаспадаркі Віцебскага аблвыканкама з просьбай прадугледзець у бюджэце на 2016 год грашовыя сродкі на ўказанныя вышэй работы.

Рэстаўрацыю плануецца правесці ў 2016 годзе пры ўмове выдзялення фінансавых сродкаў на названыя мэты.

У адпаведнасці з арт. 20 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб" ад 18 ліпеня 2011 г. № 300-3 дадзены адказ можа быць абскарджаны ў Віцебскі аблвыканкам.

Намеснік старшыні

А. М. Міхалевіч.

Беларускі нацыянальны касцюм

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

З XIX ст. на вёсцы і ў горадзе былі таксама папулярнымі вязаныя галаўныя ўборы з ільняной ці ваўнянай пражы, часта ў форме каўпака. Вязаньне іх было зручна, як доўгую панчошу, краі якой адгіналіся некалькі разоў. У другой палове XX ст. яны значна распаўсюдзіліся.

Пінскія сялян. Мастак Ян Лявіцкі, 1840-ыя гг.

Сёння галаўныя ўборы сялян і гараджаніна амаль не адрозніваюцца.

Абутак

Абутак складае важную частку касцюма і абараняе ногі ад уздзеяння холаду, бруду, вільгаці і механічных пашкоджанняў вострымі камянямі, калючкамі, каранямі дрэў, якія выступаюць над паверхняй глебы.

Якасць і матэрыялы абутку залежалі ад яго канкрэтнага прызначэння, стану эканамічнага і культурнага развіцця грамадства, кліматычных умоў, тэхнічнага прыёму вырабу і мясцовых звычак. Самым старажытным відам абутку на тэрыторыі Беларусі былі пласціны з лыка, ліпавай і вязавай кары лапці. Скураны абутак сустракаўся ў тую пару надзвычай рэдка, што тлумачыцца тагачаснымі ўяўленнямі сялян: калі памерлага пахаваць у скураным абутку, то жывёла, са скуры якой зроблены абутак, на тым свеце будзе турбаваць нябожчыка, патрабуючы назад сваю скуру.

Лапці як від абутку вясковага насельніцтва сустракаюцца ў XVI-XVII стст. У адрозненне ад вясковага насельніцтва, у шырокім ужытку гараджан ВКЛ былі розныя віды скуранага абутку - са скуры мясцовай буйной і дробнай рагатай жывёлы: кароў, цялят, авечак і коз. На падэшвы часцей за ўсё ішла скура быкоў і спінная частка каровіных скур. Старажытны працэс вырабу скур быў такім: скуру мачылі

ў рацэ або чанах у росчыне вапны ці попелу, а пасля пры дапамозе нажоў-тупікаў з вонкавай паверхні скуры выдалялі поўсць, а з ніжняга боку здымалі мяздру.

Найбольш старажытным і простым тыпам скуранага абутку гараджан у X-XIII стст. былі **поршні**. Поршні вырабляліся з аднаго кавалка скуры, краі якога загіналіся вакол ступні, ствараючы галоў-

ку, заднік і бакі. Для замацавання поршняў на нагах рабілі скразныя проразі па ўсім перыметры загатоўкі, праз якія працягваліся раменныя аборы. З мэтай мастацкага аздаблення на наскіх поршняў часам рабілі проразі, у якія ўпліталі скураныя раменьчыкі, і стваралі ажурныя ўзоры са шнуркамі пры завязцы. У гутарковай мове гараджан поршні звычайна называліся "лапцямі".

Самым распаўсюджаным абуткам сялян і мяшчан у XI-XIII стст. былі **чаравікі**, якія мелі борцікі (берцы), што закрывалі костачку. Паводле крою яны падзяляліся на два віды: з трохкутным выразам на задніку і з закругленым наском і пятой. Верх чаравікаў выкройвалі з аднаго кавалка скуры. Да яго прышывалі падэшвы з такога ж матэрыялу пры дапамозе ільняных навадкавых нітак. Увесь абутак быў мяккі і вываратны. Праз проразі ніжэй костачак чаравікі сцягвалі раменьчыкам, які завязваўся ззаду.

У X-XIII стст. **туфлі** нагадвалі сучасныя чаравікі, толькі з нізкімі борцікамі, і ўпрыгожваліся ажурным перапляценнем скураных раменьчыкаў. Кароткія чаравікі і паўчаравікі мелі вышыню халяў не больш за 20 см.

Боты гарадскіх жыхароў XII-XIII стст. былі мяккім абуткам з халявамі і без абцасаў. Яны вырабляліся мясцовымі рамеснікамі вываратным спосабам і былі двух тыпаў: выпяжыныя без перадоў і з прышыўнымі перадамі. У першым

Шляхціц у ботах у вобразе біблейскага вешчуна. Фрагмент абразу "Пакланенне вешчуноў" (каля 1514 г.) з Петрапаўлаўскага касцёла ў вёсцы Дрысвяты

Крыштаф Весялоўскі (?-1637) у дарагіх жоўтых скураных ботах. Партрэт пачатку XVII ст.

выпадку боты сшывалі з дзвюх загатовак, адна з якіх у пад'ёме нагі плаўна пераходзіла ў галоўку бота і складала з ёю адзінае цэлае. Да халяў у такіх ботаў прышывалі перады і трапецападобныя заднікі. Падэшвы былі сіметрычныя, амаль авальныя і прымацоўваліся да верху абутку вываратным швом. Толькі зрэдку падэшва злучалася з нарыхтоўкай. Пасля выварочвання ў такіх ботах па перыметры падэшвы атрымваўся бардзюр на ўзор ранта, які засцерагаў верх абутку ад сутыкнення з зямлёй. Абцасаў у ботах не было, яны ўвайшлі ва ўжытак гараджан толькі з XIV ст.

Абцасы ботаў XIV-XV стст. былі нізкія і займалі толькі адну трэцюю пяты і звычайна рабіліся наборнымі, з некалькіх слаёў скуры, і мацаваліся да падэшвы металічнымі падкоўкамі, у якіх былі шыпы і адтуліны для цвікоў. На працягу XVI-XVII стст. абцасы паступова сталі больш шырокімі, ахопліваючы спачатку палову, а потым усю пятку. У XVIII ст. яны набылі завужаную да нізу форму. Звычайным стаў і драўляны, абцягнуты скурай і завужаны ўніз абцас, вышыняй да 5 см. Да іх цвікамі прыбіваліся плоскія дугападобныя падкоўкі.

У другой палове XVI -

Граф Януш Тышкевіч (1590-1649) у зімовай шапцы і дарагіх жоўтых скураных ботах. Партрэт XVII ст.

Гетман Міхал Казімір Азіньскі (1730-1800) у высокіх чорных ботах

першай палове XVII ст. сярод багатай шляхты і вярхушкі гараджан становяцца папулярнымі скураныя паўботкі, якія

шлі з саф'яну жоўтага колеру з вылажэннем зверху на халюцы.

(Працяг у наст нумары.)

Лёс рэпрэсаванага
літаратурнага крытыка,
загубленага
29 кастрычніка 1937 года,
і яго дачкі выклікае
глыбокі роздум

Былая выкладчыца гісторыі Іна Якаўлеўна Бранштэйн жыве ў Менску. Адночы скульптар Заір Азгур запрасіў яе ў сваю майстэрню. Ён вырашыў стварыць бюст пісьменніка Якава Бранштэйна, з якім быў знаёмы ў 30-тыя гады, і паклікаў да сябе Іну Якаўлеўну, якая вельмі падобна на свайго бацьку. Па яе рысах і архіўных фатаздымках скульптар зрабіў вельмі ўдалы бюст з бронзы. Бюст знаходзіўся ў музеі, цяпер ён захоўваецца ў яе дома.

Якаў Анатольевіч Бранштэйн быў прафесарам Менскага педагагічнага ўніверсітэта, літаратуразнаўцам, даследчыкам савецкай, беларускай і габрэйскай літаратуры. Ён быў сакратаром Саюза беларускіх пісьменнікаў, сябраваў з паэтамі і празаікамі тых часоў.

Якаў Бранштэйн нарадзіўся 11 лістапада ў Бельску-Падляшскім у сям'і рабочага. З 15 гадоў ён працаваў "хлопчыкам для паслуг", потым рахункаводам. У 1919-21 гадах удзельнічаў у баях на Туркестанскім фронце, працаваў у газеце "Орловская правда". У 1925 годзе Якаў скончыў 1-шы Маскоўскі ўніверсітэт, вучыўся ў Камакадэміі, скончыў аспірантуру пры Менскім дзяржаўным ўніверсітэце. З 1930 года Якаў Бранштэйн быў выкладчыкам Менскага педагагічнага інстытута і навуковым супрацоўнікам інстытута літаратуры і мастацтва АН БССР. З 1934 - адказным сакратаром Саюза пісьменнікаў Беларусі. Ён пісаў на ідыш і на беларускай мове. Выдаў зборнік літаратурна-крытычных артыкулаў "Атака". У калектыўных зборніках ён друкаваў артыкулы пра творчасць А. Пушкіна, Я. Купалы, Я. Маўра, А. Александровіча, М. Кульбака, І. Харыка. Звесткі пра яго знаходзяцца ў даведніку "Беларускія пісьменнікі" і ў сямейным архіве Іны Якаўлеўны Бранштэйна.

Якаў Анатольевіч быў жанаты з Марыяй Мінкінай і жылі яны ў Менску. У пачатку і ў сярэдзіне 30-тых гадоў у іх нарадзіліся двое дзяцей - Іна і Рамэн. Інтэлігентная, мудрай і ветлівая Іна Якаўлеўна прыпамінае, што ў 1934 годзе бацька вазіў іх з мамай на з'езд

пісьменнікаў СССР, у якім браў удзел Максім Горкі. Тады ёй было 2 годзікі. Драматычная гісторыя краіны з сумнымі і пагрознымі старонкамі выразна адбілася на яе лёсе. Калі яна стала настаўніцай і надыхлі спрыяльныя часы, яна даследвала з вучнямі тэму рэпрэсій, тэму Халакоста.

Прафесар Бранштэйн быў рэпрэсаваны ў 1937 годзе. Ён быў абвінавачаны ў контррэвалюцыйнай дзейнасці і расстраляны 29 кастрычніка 1937 года. *"Маму арыштавалі ў той жа дзень, яна знаходзілася ў турме на Валадарскага разам з іншымі жонкамі арыштаваных дзяржаўных дзеячаў і пісьменнікаў, - узгадвае дачка пісьменніка. - Жанчыны не разумелі, што адбываецца, яны вырашылі, што ў краіне здарыўся фашысцкі пераворот. Але калі пачулі зукі кастрычніцкай дэманстрацыі на вуліцы, то супакоіліся, і думалі, што ўсё хутка высветліцца. Але праз некаторы час іх накіравалі ў жаночы лагер, а дзяцей аддалі ў дзіцячыя дамы. Прыбіральшчыца Люба, дзяўчына 16-ці гадоў, прыйшла, як звычайна, у кватэру і не ўбачыла гаспадароў. Яна не пабаялася звярнуцца ў НКВС у пошуках Іны і Рамэна. "Дзе дзеці Бранштэйнаў?" - запытала яна. - "Ідзі адсюль, дзяўчынка, а то і ты туды патрапіш, калі будзеш задаваць імат пытанніў!"*

Марыю Мінкіну выслаі ў Акмолінскі лагер жонак здраднікаў радзімы ў Казахстан на 8 гадоў (АЛЖИР). Там яна пазнаёмілася з маці Булата Акуджавы - Ашхен. Марыя пачала асвятляць і іншымі жанчынамі. Яны баяліся, каб воўк не

Урокі гісторыі

ліцца. Матуля сустрэлася з дачкой, яны абмяркоўвалі цяпер ўсё па-даросламу.

У 1953 годзе Якаў Бранштэйн быў рэабілітаваны. У 30-тыя гады ён сябраваў з Ізі Харыкам і Міхасём Лыньковым. Удава Ізі Харыка Дзіна здолела пранесці праз вайну і захаваць асобнік кнігі мужа з прадмовай Якава Бранштэйна. Большасць кніг рэпрэсаванага прафесара была знішчана. Міхася Лынькоў прысвяціў артыкул свайму сябру, літаратурнаму крытыку. Іна Якаўлеўна памятае да вайны маленькага сына Міхася Лынькова, якога

сцягнуў авечку - за гэта маглі павялічыць лагерны тэрмін.

Дачку і сына спачатку аддалі ў дзіцячы дом. Але Марыя паспела напісаць ліст сваёй сястры ў Ленінград, пра тое, што з імі здарылася. Пакуль іх везлі ў Казахстан, яна праз акно шпурнула ліст з адрасам на пярон, калі цягнік спыніўся на станцыі. Ліст патрапіў у рукі надзейнаму чалавеку, які, прачытаўшы, паклаў яго ў канверт і даслаў па адрасе. Сёстры атрымалі паведамленне, прыехалі ў Менск і ўзялі дзяцей на выхаванне ў свае сем'і.

Іну спачатку прыняла сястра маці, потым сястра бацькі. Яе ўзялі на выхаванне дзядзя Марк і цёця Рахіль, вялікадушна замянілі ёй бацькоў. Была такая прымаўка: "Дзе вы бачылі габрэйскіх дзяцей у дзіцячым доме?!" Дзядзька Марк быў выдатным інжынерам і адказным чалавекам, але ў яго было хворе сэрца, і на вайну яго не ўзялі. Яго заяву на ўступленне ў партыю перакрэслілі, бо *"ён утай, што прыняў у сваю сям'ю п'яцігадовую дачку ворага народа"*. У 1939 годзе дзяўчынка пайшла ў школу ў Харкаве. Ёй падабаліся творы Лесі Украінкі, Міхаіла Кацюбінскага. У 40-ыя гады сям'я жыла ў Кемераве, у Кузбасе. Дзядзя і цёця гадавалі Іначку да 15 гадоў, яна наведвала школу і добра вучылася. У 1946 года яе мама Марыя Мінкіна была вызвалена і вярнулася да родных. З 1946 года яна жыла ў Калінінскай вобласці, на вёсцы, у горадзе нельга было ся-

звалі Марк. Сябрам Якава Анатольевіча быў таксама і Гірш Рэлес. Паэт прыходзіў у 80-тыя гады ў габрэйскую арганізацыю і цёпла вітаўся з дачкой сябра.

Пані настаўніца

Дачка прафесара, Іна Якаўлеўна Бранштэйн, у 1954 годзе скончыла гістарычны факультэт Харкаўскага ўніверсітэта з чырвоным дыпломам. Ёй прапаноўвалі ісці ў аспірантуру, але яна марыла быць вясковай настаўніцай.

Пасля пераезду на Беларусь яна некаторы час настаўнічала ў Жупранах, памятае касцёл і магілу Францішка Багушэвіча. Мясцовыя жыхары звярталіся да яе: "Пані настаўніца". Дзяўчаты запрашалі яе ў лес па грыбы, мясціны былі прыгожыя. Жанчыны ішлі бося па мястэчку, бліжэй да касцёла абувалі пантофлі. Яшчэ не стары ўдзельнік вайны, выхаваны на польскі манер, пацалаваў ёй ручку пасля піянерскага сходу на вачах ў вучняў і вельмі яе збянтэжыў! Потым яна пераехала з маці ў Менск.

У яе фенаменальная памяць на гістарычныя даты і вершы. Яна беспамылкова ўзгадвае гады княжання ў ВКЛ вялікага князя Альгерда. Цытуе Пушкіна, Лермантава, Блока, Гейнэ. Іна Якаўлеўна піша вершы, у якіх сунішае сябе і іншых у розных жыццёвых выпадках, нягодах і хваробах, падтрымлівае сваімі "псіхалагічнымі лекамі".

За 50 гадоў працы ў школе яна выхавала сотні вучняў. Дзяўчаты пісалі навуковыя працы па гісторыі, выступалі на раённых конкурсах. Хлопцы выконвалі тэатралізаваныя інсцэніроўкі гістарычных эпізодаў. Многім яна паспрыяла ў паступленні ў Белдзяржуніверсітэт на гістфак. Яна натхняла іх на поспех, верыла ў іх здольнасці і добрыя чалавечыя рысы. Яна падарожнічала з імі па літаратурных мясцінах. Самыя любімыя яе вучні прыходзяць да яе на кожнае свята, пры неабходнасці падвоззяць на машыне, дзеляцца сваім навінамі.

Адзін з вучняў Іны Якаўлеўны, Аляксандр Мойскі скончыў фінфак, вучыцца ў аспірантуры і працуе ў БДПУ імя Танка, піша дысертцыю. Алясё некалькі гадоў таму выдаў зборнік вершаў "Пялёстак міру".

Яна сябруе з былымі вязнямі і праведнікамі народаў свету, збірае літаратурныя ўспаміны, гістарычныя сведчання, артыкулы Леаніда Маракова, Ігара Кузняцова пра гады рэпрэсій.

У Казахстане ў 90-тыя гады мясцовыя жыхары стварылі музей Акмолінскага лагера жонак здраднікаў радзімы. Дырэктарка музея прыязджала да Іны Якаўлеўны разам з жонкай пасла Казахстана на Беларусь. Іна Бранштэйн перадала ў музей кашулю, якую мама вышывала ёй у лагеры.

Памяць вучняў

Адночы, зімовым вечарам Іне Якаўлеўне патэле-

фанавалі. "Гэта Якаў, ваш вучань, - назваўся малады чалавек. - Я прыехаў з Ізраіля. Дазвольце мне вас наведаць на наступным тыдні." "Калі ласка, прыходзьце", - не раздумваючы адказала былая настаўніца. Пакуль на пліце варыўся суп, не было часу падрабязна распытваць, хто ён такі, з якога года выпуску.

Потым яна завагалася. Прозвішча не прыпаміналася. Голас быз незнаёмы. А раптам нехта вырашыў яе разыграць, разыгрыш можа быць небяспечным! Параіўшыся з сяброў-

кай, яна запрасіла суседа на гадзіну візіту.

Малады чалавек, як аказалася, сапраўды, быў яе вучнем да 2001 года. Ён скончыў дзевяць класаў і паступіў у музычную вучэльню, яна ж была класнай кіраўніцай да 10 класа, таму ён ёй не прыпамінаўся. Якаў стаў музыкантам, цяпер жыве ў Ізраілі і выступае ў аркестры. Свой візіт ён прымеркаваў да свята Ханукі. Ён прынёс настаўніцы традыцыйны пачастунак, яны запалілі сямісвечнік і ў прыемнай размове правялі вечар...

Яе сын Якаў Бунімовіч быў тонкай асобай, пісаў вершы. Ён скончыў Менскі радыётэхнічны інстытут і Маскоўскі дзяржаўны інстытут кінематографіі. У маладым узросце ён нечакана пайшоў з жыцця...

Вершы, якія сунішаюць

Дваццаць гадоў таму, страціўшы сына, а праз два гады і мужа, Іна Якаўлеўна моцна хварэла. Каб падтрымаць сябе, яна прыдумала псіхалагічныя таблеткі для сябе і людзей сталага веку - пачала пісаць вершы. Просценскія вершыкі вучаць бачыць пазітыўнае ў кожным моманце жыцця, цаніць і берагчы яго. Вучаніца дапамагла выдаць 2 кніжачкі вершаў Іны Якаўлеўны. Усе асобнікі хутка разышліся, людзі пачалі перапісваць іх ад рукі і вучыць на памяць, бо яны надаюць добрага настрою і любові да жыцця. Вершы, распаўсюджаныя праз Інтэрнет, спадабаліся чытачам на розных кантынентах. Літаратурныя вечарыны па іх праводзіліся ў Менску і Пецярбургу, у ЗША і ў Аўстраліі, іх пераклалі на французскую мову. "Усе паэты пішуць пра маладых і прыгожых, але ніхто не піша пра старых, таму я вырашыла пры-

свяціць свае радкі тым, хто пераадоўвае хваробы і самоту, неўладкаваны быт і проста радуецца надыходу сонейка і цяпла, прыгажосці прыроды і дабрыні сяброў." - кажа дачка беларускага пісьменніка.

Эла Дэвінская.

На здымках:

1. Якаў Бранштэйн і Марыя Мінкіна.
2. Бюст Якава Бранштэйна.
3. Цёця Рахіль.
4. Іна Якаўлеўна Бранштэйн з сяброўкай.

Памёр Раман Лубкіўскі, украінскі пісьменнік і дыпламат

Ён пайшоў з жыцця 23 кастрычніка ў Львове на 75-ым годзе жыцця. Раман Лубкіўскі - вядомы паэт і перакладчык, былы амбасадар Украіны ў Чэхаславаччыне і Чэхіі.

Дзякуючы яму на ўкраінскай мове загучалі вершы Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Францішка Багушэвіча, Каруся Каванца, Міхася Чарота, Уладзіміра Дубоўкі, Міхася Машары, Піліпа Пестрака, Ларысы Геніюш, Васіля Зуенка, Мар'яна Дуксы, Паўлюка Багрыма, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Янкі Лучыны, Пімена Панчанкі.

Раман Лубкіўскі нарадзіўся 10 жніўня 1941 у сяле Астравок Цярнопальскай вобласці. Скончыў філалагічны факультэт Львоўскага Нацыянальнага ўніверсітэта. Працаваў намеснікам галоўнага рэдактара літаратурнага часопіса "Жовтень".

Пісьменнік быў народным дэпутатам першага дэмакратычнага склікання Вярхоўнай Рады, таксама ў 1990-х працаваў амбасадарам Украіны ў Чэхіі і Славаччыне, дзяржслужбоўцам у абласной адміністрацыі. Рамана Лубкіўскі з'яўляецца лаўрэатам Шаўчэнкаўскай прэміі.

11 гадоў таму ў інтэрвію беларускай службе Радыё Свабода ён сказаў:

- Як чалавек, які глыбока любіць і шануе беларускую культуру, паэзію, лічу, што магутным гімнам быў бы "А хто там ідзе?" Вы ўяўляеце сабе, калі гэта пакласці на музыку? Які там можа быць харал, які матыў аб'яднання! А хто там ідзе? - Беларусы! Я думаю, што беларусы пойдучы сваёй беларускай дарогай.

Вось што паведамляе пра абставіны смерці Рамана Лубкіўскага Сяргей Панізьнік:

- Памёр раптоўна. Ехаў з вёскі, дзе меў дом і там творча працаваў і адпачываў. Памёр у дарозе ў Львоў. Для мяне гэта асаблівы удар. Львоў разламаўся. Гэта быў бліскучы перакладчык, паэт, грамадскі дзеяч.

З пісьменнікаў няма нікога, хто мог бы стаць на абарону дзяржаўных і грамадскіх спраў.

Раман Лубкіўскі, у ліку іншых украінскіх інтэлектуалаў (сярод якіх Алесь Ганчар, Дмытро Паўлычка, Вячаслаў Чарнавіл, Міхайла Горынь, Іван Драч) вясной 1995 года звярнуліся да беларускага народа з адкрытым лістом, у якім заклікаў не галасаваць на прапанаваным Лукашэнкам рэферэндуме за змену статусу беларускай мовы.

У адказ Васіль Быкаў, Рыгор Барадулін і Сяргей Законнікаў, ужо пасля рэферэндуму, накіравалі аўтарам звароту свой ліст, дзе пісалі:

"Тое, чаго вы і мы зацэрагаліся, здарылася. Здарылася бяда, найвялікшае ліха ў гісторыі - Беларусь увававідзі страчвае найвялікшую заваёву сваёй гісторыі - нотым і крывёю заваяваную дзяржаўнасць... Вельмі шкада і трагічна, што беларусы не спраўдзілі вашых спадзяванняў і тым аб'ектыўна замарудзілі нястомную хаду чалавечтва да праўды і справядлівасці. Да Бога і лепшай Будучыні. Але прыйдзе час, залягне сонца і ў наша вакоўца".

Лубкіўскі належыў да ліку ўкраінскіх сяброў Быкава, і не здарма менавіта ягонымі словамі складальнік кнігі "Наш Быкаў" Генадзь Бураўкін завяршыў зборнік успамінаў: "У кнізе Васіля Быкава "Доўгая дарога дадому" чытаю: *"Наша літаратура быццам бы па крысе выкаракваецца з таго інтэлектуальнага гулагу, з якога яшчэ належыць выбрацца нацыі"*. Вось пазіцыя сапраўднага дысідэнта, які так і не стаў фальшывым "прарокам", а пайшоў у выгнанне, у пакуты сярод чужаземцаў, але адстаяў сваё сумленнае імя, свой зацкаваны народ, сваю родную зняважаную мову... Васіль сваёй душой падсвечваў мне і майму сыну Мар'яну. Не, такі свяціў! І гэтага святла нам досыць, каб не спатыкнуцца ў дарозе".

Радыё Свабода.

Родная мова - цудоўны скарб народа

І данесці гэты скарб да маладога пакалення - задача бацькоў, школы, шырокай грамадскай...

Родную мову патрэбна ведаць, вывучаць, любіць і шанаваць. Хачу звярнуць увагу чытача на простае, прыгожае, цікавае і пераканальнае выказванне Генрыха Далідовіча, паэта, пісьменніка: "Народная мова багатая, гнуткая, трэба толькі ведаць яе, вывучаць. Усё на ёй можна сказаць. Самыя далікатныя і точныя пачуцці".

На жаль, зусім супрацьлеглая думка на конт роднай мовы ў дзяржаўных кіраўнікоў. І гэтая думка міжвольна перадаецца ўсім. Парадаксальна-трагічную ролю ў лёсе роднай мовы, яе ўжывання ва ўсіх сферах дзяржаўнага жыцця, адыгрывае ўлада краіны.

Цяжкія часы перажывае наша мова. Але яна жыве, выжывае.

На гэты раз я вырашыў паглядзець, як жыве родная мова ў бібліятэчнай сістэме раёна. З гэтай мэтай я наведаў некаторыя сельскія бібліятэкі і раённую бібліятэку ў Пінску. І якое ж ураданне? Яно супярэчлівае. З аднаго боку, калі паглядзець, то нешта робіцца, каб данесці родную мову да нешматлікага чытача, да маладога пакалення беларусаў. З гэтай мэтай у бібліятэках аформлены стэнды, кніжныя паліцы-выставы, зрэдку праводзяцца вечарыны, гасцёўні, сустрэчы з носьбітамі роднай мовы: паэтамі, пісьменнікамі, мастакамі, дзеячамі культуры... Гэта добра. Але... Але ўсё гэта губляе сэнс, бо самі працаўнікі

бібліятэк роднай мовай у сваёй рабоце не карыстаюцца. Што ўжо казаць пра паўсядзённае жыццё.

Тут неабходна нагадаць, што ў аснове нацыянальнай культуры ляжыць родная мова. Для нас, беларусаў - гэта беларуская мова. А вось ёю большасць бібліятэчных работнікаў валодае дрэнна. Дык як жа мы данясём цудоўны скарб - родную мову да чытача? Хутчэй такімі адносінамі працаўнікоў культуры да роднай мовы, мы яе знішчаем. Калі беларускай мовы ў падмурку нацыянальнай культуры няма. то гэты падмурак разбураецца, а разам з ім гіне і нацыянальная культура беларусаў. Знікае мова, гіне культура, памярае нацыя.

Што трэба рабіць у такім становішчы? Адказ адзін. Трэба неадкладна ўсе намаганні людзей, якія зацікаўлены праблемай уратавання нацыі, кінуць на выратаванне роднай мовы, нацыянальнай культуры, нацыі. Калі мы хочам быць народам, звацца нацыяй беларусаў.

І пачынаць трэба з сябе. Кожны бібліятэкар павінен загаварыць па-беларуску і гэтым паказаць чытачу, як трэба любіць і шанаваць родную мову, беларускую культуру, нацыянальныя традыцыі. Тады будзе вынік. У наступны раз мы працягнем нашу размову пра дзейнасць бібліятэк у выхаванні патрыятычных пачуццяў беларусаў да ўсяго роднага, беларускага.

Уладзімір Гук,
старшыня ТБМ,
Пінскі раён.

Выстава Васіля Касцючэнкі

16 кастрычніка 2015 у галерэі "Мастацтва" (Менск) адчынілася цікавая выстава Васіля Кузьміча Касцючэнкі, які нарадзіўся 25 лютага 1953 года ў вёсцы Васілёўка Гомельскай вобласці.

У 1974 годзе хлапец закончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага педагагічнага інстытута. З 1987 года з'яўляецца сябрам Саюза мастакоў, а з 1999 г. - міжнароднай Гільдыі мастакоў.

З 1987 па 2000-я гады - выкладаў у Менскім дзяржаўным мастацкім вучылішчы імя А.К. Глебава. Удзельнік выстаў у Беларусі, Швецыі, Бельгіі, Францыі, Люксембургу, Расіі. Працы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім му-

зеі Беларусі, музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Валагодскай карціннай галерэі. У студзені 2007 г. мастак атрымаў прэмію Прэзідэнта Беларусі за уклад у прапаганду беларускага выяўленчага мастацтва і актыўную выставачную дзейнасць. Днямі творца быў узнагароджаны медалём Францішка Скарыны!

На мерапрыемстве выступалі: Рыгор Сітніца, Алесь Дранец, Мікола Паграноўскі, Рыгор Несцераў, Сяргей Давідовіч, Уладзімір Шапо.

Выстава будзе працаваць па 29 кастрычніка 2015 года.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры,
крязнавец, журналіст.

Як зрусіфікавалі літоўскую пчалу

Гаворка, распачатая ў беларускіх СМІ, пра неабходнасць мець у Беларусі Дзень пчалыра штурхнула даведацца пра думку па гэтым і іншых пытаннях у шараговых вясковых пчалыроў Віктара Кудлы з в. Дворышча Лідскага раёна і сям'і Аляксандра ды Алены Лучко з в. Бердаўка таго ж Лідскага раёна.

- **Дык ці патрэбна свята пчалыра, і калі яго святкаваць?**

В.К. - Безумоўна свята патрэбна. Бо неафіцыйныя свята ўсяроўна ладзяцца. Так лідскія пчалыры адзначаюць свята "Тушэння дымара". Адзначаць Дзень пчалыра трэба ў канцы лета, магчыма, што і на Мядовы спас.

А.Л. - Я пэўны час уваходзіў у Салігорскае аб'яднанне "Бортнік". Там адзначаюць адкрыццё сезона. У нас у сям'і я адказваю за пчол, а жонка - за мёд, то я лічу, што дата ў апошнюю суботу верасня вельмі падходзіць, бо трэба святкаваць тады, калі пчолы дагледжаны, падкормлены і гатовы да зімы.

- **Ці патрэбна пчалырам падтрымка дзяржавы, ці абы не чапалі? Скажам, быў перыяд, калі пчалыры маглі набываць цукар па льготнай цане.**

В.К. - У прынцыпе, каб такая мажлівасць была, то было б не лішнім.

А.Л. - Для нармальнага пчалыра гэта не істотна. Не такія ўжо вялікія выдаткі на той цукар.

- **Дык што, ад дзяржавы нічога не трэба?**

В.К. - Трэба і яшчэ як трэба. Трэба ўпарадкаваць прымяненне пестыцыдаў у садах. Цяпер апырскаюць сады, хто калі хоча і нават падчас цвіцення. Пчала, калі не гіне, то нясе ў вулей гэтую хімію. І ўправы нідзе не знайсці. А пчала ж асноўны апыляльнік. Дзяржава дзеля сваіх ураджаў павінна дбаць пра пчалу.

А.Л. - Самая вялікая праблема, што ніхто не папярэджае, калі будзе тое апыленне. Ніякай сістэмы няма, каб пчалар сам мог здагадацца. Тут дзяржава павінна неяк умешвацца і ўмешвацца як мага хутчэй.

- **А ці замінаюць нашым пчалырам прывазны алтайскі ды башкірскі мёд, ці не збіваюць цану?**

В.К. - Праблема не ў цане, канкурэнцыя павінна быць. Праблема ў тым, што яны часта прадаюць фальсіфікат. Стаіць на марозе, я ў яго з лыжкі мёду, як вада, сцякае.

А.Л. - Канкурэнцыі мы не баімся, але фальсіфікатам гэтыя гандляры падрываюць прэстыж і аўтарытэт і пчалыроў і мёду.

- **Я часта бываю на рынках ды міні-рынках і бачу, што купляюць мёд не вельмі.**

В.К. - Адна з прычын, што ў грамадстве страчана культура спажывання мёду. Купіць у год літр і трымае для лекаў, а каб кожны дзень пакрышку, то не.

А.Л. - Я лічу, што проста ў людзей мала грошай, што на мёд, што на хлеб. То перш купіць хлеб.

Разам з тым абодва пчалыры гавораць, што пчаларства развіваецца. Становіцца больш і пчол, і пчалыроў. Пачынаюць займацца пчаларствам гараджане. Па Беларусі пчалыроў не сотні - іх многія тысячы.

Распавёў Аляксандр Лучко і цікавы момант з гісторыі пчаларства.

Аказваецца асноўная на сёння на Беларусі пчала да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў расейскіх кнігах па пчаларству мела назву: **цёмная лясная літоўская пчала**. Гэта сведчыць пра тое, што пчала завозілася з Вялікага Княства Літоўскага і рассялялася ў Маскоўскай дзяржаве. Па ўсім відаць, што калі ёй далі назву **літоўская**, то яна адрознівалася ад абарыгенных пчол. А калі яе завозілі, то па пэўных якасцях яна тых абарыгенных пчол пераўзыходзіла.

Аднак жа пасля 1917 года назва гэтай пчалы ў Савецкай Расіі была заменена на **цёмную лясную сярэдне-рускую пчалу**.

І вось сёння ў інтэрнеце пануе сярэдне-руская пчала, а пра літоўскую пчалу няма і ўспаміну. Пры гэтым і ў беларускім сегменце інтэрнету тое самае.

Мала таго, што спрытныя суседзі папрысабечвалі нашыя культурныя здабыткі, нашую гісторыю, нашых пісьменнікаў і паэтаў, нашых палкаводцаў і дзяржаўных дзеячаў, мала таго, што з усіх бакоў паабразалі нашыя этнічныя тэрыторыі, дык яшчэ і пчолку скралі.

Магчыма, дзе-небудзь у беларускім падручніку па пчаларству тая літоўская пчала і выжыла, то вельмі б хацелася, каб хоць хто пра гэта паведаміў, а то, куды ні кінь, беларусу крыўда выходзіць, нават калі мёдам прыпраўленая.

Яраслаў Грынкевіч.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў, Дзяніс Тушыньскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 26.10.2015 г. у 17.00. Замова № 3283.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 8750 руб., 3 мес.- 26250 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.